

ПРОГРАМА
вступного іспиту зі спеціальності
011 Освітні, педагогічні науки
для здобувачів вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня
(2022 рік вступу)

Вступне слово

Програму вступного іспиту до аспірантури за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» розроблено відповідно до сучасних тенденцій розвитку освіти та педагогічної науки, що відображає мету, зміст, методи, засоби, форми організації та контроль освітньої діяльності, а також логіку, методи та методіку науково-педагогічних досліджень.

Метою вступного іспиту є виявлення рівня підготовленості вступників до подальшого студіювання теоретичних і прикладних питань в галузі освіти й педагогіки, розвитку загальних та професійних компетентностей науковця, дослідника, викладача, формування загальнолюдських, професійних цінностей і ставлення, що є ключовими для сучасної людини та фахівця в галузі освіти.

В основу розробки програми вступного іспиту покладено нормативно-правове забезпечення освітньої галузі, сучасні тенденції міжнародного освітнього простору, теорія і методологія педагогічної науки.

Програма вступного іспиту містить два розділи, у першому з яких відображено загальнотеоретичні питання, а у другому – питання дисциплін фахового спрямування.

Зміст Програми вступного іспиту охоплює:

- поняттєво-категоріальний апарат педагогіки;
- педагогічну науку в історичному дискурсі;
- розвиток освіти у контексті міжнародного освітнього простору;
- наукове дослідження: алгоритм реалізації, методи дослідження;
- нормативно-правову базу вітчизняної освіти;
- дидактику вищої школи.

Вимоги до знань та умінь майбутніх аспірантів.

Майбутній аспірант повинен *знати*: історію розвитку педагогіки, структуру та функції навчальної дисципліни, бути ознайомленим із основними педагогічними концепціями, підходами та поглядами вітчизняних і зарубіжних учених щодо проблем освіти й виховання; предмет навчальної дисципліни: закони і закономірності, принципи, концепції та перспективи розвитку педагогіки як науки і навчальної дисципліни; тенденції та перспективи розвитку освіти в Україні та у розвинутих країнах світу; особливості пізнавальних процесів, шляхів забезпечення успішного виховання, навчання і розвитку особистості; можливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій; нормативні та законодавчі документи про освіту.

Майбутній аспірант повинен *вміти*: послідовно і систематично розвивати вміння аналізувати вплив історичних, культурних, філософських, психологічних, економічних, соціальних чинників і підходів на специфіку розвитку вищої освіти в різних країнах світу; вільно оперувати педагогічними знаннями, використовувати досвід сучасного викладання педагогіки та інших дисциплін; визначати завдання педагогічної науки відповідно до замовлення суспільства у сфері освіти; застосовувати теоретичні й емпіричні методи педагогічного дослідження; практично використовувати методи створення навчальних планів і робочих програм у закладі вищої освіти, враховувати динаміку та тенденції розвитку змісту освіти; правильно обирати та застосовувати методи і методики науково-педагогічних досліджень.

Розділ 1. Загальнотеоретичні питання

1. Педагогіка як наука про виховання, навчання та розвиток особистості.
2. Ретроспективний аналіз розвитку педагогіки (етапи розвитку педагогіки: донауковий, етап накопичення та систематизації досвіду педагогічної взаємодії, етап виникнення теоретичних концепцій виховання і освіти, сучасний етап розвитку педагогічної науки).
3. Основні категорії педагогіки.
4. Методологія педагогіки.
5. Структура педагогіки; її зв'язок з іншими науками.
6. Завдання педагогіки на сучасному етапі розвитку суспільства.
7. Різноманітність альтернативних течій зарубіжної педагогіки.
8. Українська народна педагогіка – джерело наукової педагогіки.
9. Виховання, писемність, педагогічні ідеї громадських та освітніх діячів минулого.
10. Виховання, школа та педагогічна думка Київської Русі (IX-перша пол. XIII ст.).
11. Перші заклади вищої освіти в українських землях.
12. Розвиток освіти і педагогічної думки в Україні у XVII столітті.
13. Головні тенденції розвитку освіти та педагогічної думки України в другій половині XIX – на початку XX ст.
14. Розвиток національного шкільництва і педагогіки в XX ст.
15. Школа, виховання та педагогічна думка в країнах Стародавнього Сходу, Греції та у часи Римській імперії.
16. Розвиток школи, виховання та педагогічних ідей у середньовічній Європі.
17. Шкільництво, виховання та педагогічна думка країн західної Європи в XVII – XVIII ст.
18. Розвиток школи та педагогіки в країнах Європи в XIX ст.
19. Міжнародні тенденції розвитку школи та педагогічної думки зарубіжних країн наприкінці XX – на початку XXI ст.
20. Особливості розвитку освіти у контексті Європейського вектору.
21. Міжнародні освітні організації.
22. Міжнародні дослідження розвитку освіти.
23. Глобалізація як чинник впливу на розвиток освіти.
24. Тенденції реформування сучасних освітніх систем.

25. Навчання упродовж життя: сутність, принципи, підходи.
26. Формальне, неформальне, інформальне навчання.
27. Розвиток професійної освіти у компаративному дискурсі.
28. Стандартизація змісту освіти.
29. Наукові дослідження як шлях вирішення проблем педагогіки.
30. Напрями наукових досліджень у галузі педагогіки.
31. Система філософських, пізнавальних і загальнотеоретичних принципів, які визначають програму і способи досліджень.
32. Методологічні принципи організації науково-педагогічних досліджень.
33. Вимоги до організації науково-педагогічної діяльності та дослідження в цілому.
34. Характеристика етапів наукового дослідження у галузі педагогіки.
35. Поняття виміру у педагогіці, шкали вимірювання.
36. Класифікація методів науково-педагогічного дослідження.
37. Аналіз і оформлення результатів дослідження.
38. Фундаментальні, методологічні, теоретичні, прикладні, порівняльні дослідження у галузі педагогіки.
39. Методи вивчення літератури та добір емпіричного матеріалу як етапи наукового дослідження у галузі педагогіки.
40. Поняття про систему освіти.
41. Порівняльний аналіз освітніх систем.
42. Проблеми реформування системи вищої освіти в Україні.
43. Шляхи інтеграції системи освіти України у світову освітню систему.
44. Державні стандарти освіти в Україні.
45. Структура загальноосвітньої, середньої й професійної школи в Україні.
46. Ліцензування та акредитація закладів освіти в Україні.
47. Акредитація освітньо-професійних, освітньо-наукових програм.
48. Нормативно-правова база розвитку освіти в Україні.
49. Закон України «Про освіту» (2017): стратегічні орієнтири реформування системи освіти.
50. Закон України «Про вищу освіту» (2014): модернізація системи вищої освіти.
51. Педагогічний процес як система.
52. Сутність педагогічної діяльності викладача.
53. Технологія дистанційного навчання.
54. Діяльнісний підхід в освітньому-процесі вищої школи.
55. Компетентнісний підхід у підготовці фахівців.
56. Види педагогічних технологій.
57. Зміст навчання.
58. Форми і методи навчання у вищій школі.
59. Контроль та оцінювання знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти.
60. Функції педагогічного контролю.

Розділ 2. Питання дисциплін фахового спрямування

1. Особистість та умови її розвитку.

2. Я-концепція особистості та проблеми виховання.
3. Індивід і індивідуальність.
4. Біологічні і соціальні фактори розвитку особистості та їх взаємодія.
5. Роль діяльності у розвитку особистості.
6. Середовище розвитку особистості: географічне, соціальне, родинне середовище.
7. Соціалізація і становлення особистості.
8. Фактори соціалізації.
9. Роль виховання у розвитку людини і формуванні її особистості.
10. Вікова періодизація у педагогіці: історія, сучасні підходи, проблеми і тенденції.
11. Поняття дидактики. Основні категорії дидактики.
12. Дидактика та методика викладання окремих предметів.
13. Методологія процесу навчання.
14. Основні функції навчання: освітня, виховна, розвивальна. Шляхи їх реалізації.
15. Основні компоненти процесу навчання: цільовий, мотиваційно-стимулюючий, змістовний, операційно-дієвий, контроль-регулюючий, оцінно-результуючий.
16. Характеристика учіння як діяльності.
17. Характеристика основних ланок навчального процесу у вищій школі.
18. Психолого-педагогічні закономірності оволодіння знаннями, уміннями, навичками.
19. Загальнодидактичні принципи навчання та їх характеристика.
20. Принципи організації навчання у вищій школі.
21. Співвідношення теорії і практики у процесі навчання.
22. Генезис і розвиток продуктивних технологій навчання.
23. Прогностичні моделі навчання XXI ст.
24. Структура процесу засвоєння: первинне сприймання, усвідомлення, осмислення, закріплення, застосування (характеристика кожного етапу).
25. Контрольно-оцінна діяльність у процесі навчання: принципи, структура, методи, форми діагностики результатів навчання та розвитку особистості.
26. Поняття методів навчання. Підходи до загальнодидактичної класифікації методів навчання.
27. Характеристика методів навчання за джерелом знань.
28. Характеристика методів навчання за характером пізнавальної діяльності.
29. Характеристика методів навчання за спрямованістю діяльності учителя та учня.
30. Критерії вибору методів навчання (емпіричний та технологічний підходи).
31. Загальне поняття про форми організації навчання.
32. Система форм організації навчання: історія проблеми та сучасні здобутки.
33. Класно-урочна система як різновид масового навчання.
34. Лекційно-семінарська система навчання у сучасній вищій школі: ефективність і перспективи розвитку.
35. Кредитно-трансферна система навчання.
36. Позааудиторні форми навчання: системний підхід.
37. Позааудиторні форми організації навчання у вищій школі.

38. Мета, зміст та спрямованість освіти в сучасній школі.
39. Психолого-педагогічні умови інтенсифікації змісту навчання на сучасному етапі розвитку вищої освіти та тенденції його розвитку і вдосконалення.
40. Співвідношення науки і навчального предмета/ навчальної дисципліни у змісті освіти.
41. Документи, які відображають зміст освіти і їх загальнопедагогічна характеристика.
42. Навчальна програма і навчальний план у вищій школі.
43. Міжпредметна координація і інтеграційний підхід у вирішенні проблем змісту освіти.
44. Умови оптимізації навчальних планів і програм у загальноосвітній школі і у вищому навчальному закладі.
45. Логічна структура процедур і дій при створенні типових і робочих програм.
46. Навчальна книжка як дидактичний феномен: загальна характеристика, функції, тенденції та нові підходи у підручникотворенні.
47. Контроль, перевірка та оцінка знань. Значення, функції та об'єкт контрольної діяльності.
48. Види контролю знань. Методи контрольної діяльності на різних вікових етапах розвитку особистості.
49. Дидактичні засоби подолання відставання у навчанні.
50. Проблеми оцінювання результативності навчання.
51. Методи діагностики результативності навчання.
52. Перспективи тестової перевірки знань.
53. Принципи управління освітою.
54. Система управління освітою: її функції та структура.
55. Керівництво навчально-виховною роботою закладу вищої освіти.
56. Планування роботи школи: зміст, структура, тенденції.
57. Планування роботи закладу вищої освіти: зміст, структура, тенденції.
58. Основні форми методичної роботи у школі.
59. Основні форми методичної роботи у закладі вищої освіти.
60. Сутність понять «управління», «керівництво», «менеджмент» в освіті.

Оцінювання

Оцінювання відповіді вступника до аспірантури відбувається на підставі виявленого рівня його підготовленості до науково-дослідної й дослідно-експериментальної діяльності у галузі історії педагогіки, теорії навчання, виховання та управління закладом освіти, ступеня й глибини розуміння ним нагальних педагогічних проблем і шляхів їх вирішення.

Оцінка «*відмінно*» ставиться, якщо під час відповіді на питання продемонстровано професійну ерудицію у сфері наукового дослідження, поінформованість щодо найбільш важливих педагогічних ідей, які висловлювалися у минулому та є предметом сучасних наукових дискусій, володіння поняттєво-категорійним апаратом сучасної педагогіки та її тезаурусом; виявлено науково-аналітичні здібності, здатність виокремлювати

педагогічні факти, явища, події, аналізувати й описувати їх мовою педагогічної науки, використовувати теоретичні знання як основу й метод пізнання, знаходити й бачити проблеми для здійснення актуальної науково-педагогічної діяльності, комбінувати знання для більш глибокого розуміння проблем і збагачення професійних знань та умінь.

Оцінка «*добре*» ставиться за умови, якщо в цілому розкрито зміст питань, продемонстровано загальну наукову ерудицію, науково-аналітичні здібності, проте не виявлено та не обґрунтовано сучасні проблеми в розвитку загальної педагогіки та не наведено власне бачення шляхів їх вирішення.

Оцінка «*задовільно*» ставиться вступникові до аспірантури, який розкрив основний зміст питань, однак припустився окремих неточностей у трактуванні провідних науково-педагогічних категорій, концепцій та стратегій розвитку освіти, недостатньо продемонстрував аналітичні здібності та дослідницькі уміння й навички.

Оцінка «*незадовільно*» фіксується у випадку, якщо вступник не засвідчив розуміння основних питань педагогічної науки та освіти, не відтворив сутність основних категорій, понять, закономірностей і шляхів розвитку педагогічної науки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаш О. В. Теоретико-методологічні аспекти дослідження розвитку неперервної освіти у Канаді: колективна монографія / О. В. Барабаш, М. Б. Бусько, К. Ю. Істоміна, Н. В. Мукач, Ю. І. Шийка. – Львів: Панорама, 2018. – 212 с.
2. Березівська Л.Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ ст.: монографія. К.: Богданова А.М., 2009. 406 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості: сходження до духовності / І.Д. Бех. - Київ : Либідь, 2006. - 272 с.
4. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2-х кн. К.: Либідь, 2003. Кн.1. 278 с; кн.2. 342 с.
5. Вихрущ Анатолій Загальні основи андрагогіки: підручник / Вихрущ Анатолій, В. О. Вихрущ, Л. М. Романишина. – Тернопіль: Крок, 2018. – 351 с.
6. Вихрущ В. О. Андрагогічна парадигма: загальнонауковий контекст: монографія / В. О. Вихрущ. – Тернопіль: Крок, 2019. – 417 с.
7. Вихрущ В. О. Методологія та методика наукового дослідження: навчальний посібник / В. О. Вихрущ, Ю. М. Козловський, -??. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. – 328 с.
8. Вихрущ В. О. Методологія та методика наукового дослідження: підручник / В. О. Вихрущ, Ю. М. Козловський. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. – 336 с.
9. Вихрущ В. О. Основи наукових досліджень у галузі педагогіки: підручник / В. О. Вихрущ, Ю. М. Козловський, Л. І. Ковальчук. – Тернопіль: Крок, 2017. – 340 с.

10. Вихрущ В. О. Психодидактика вищої школи: інноваційні методи навчання: навчальний посібник / В. О. Вихрущ, С. В. Гуменюк, О. А. Вихрущ-Олексюк. – Тернопіль: Крок, 2018. – 280 с.
11. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник для майбутніх аспірантів вищих навч. закл. / О.І. Вишневський. - Дрогобич: Коло, 2003. - 180 с.
12. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для майбутніх аспірантів магістратури / С.С. Вітвицька - К. : Центр навчальної літератури, 2003. - 316 с.
13. Власова О.І. Основи психології та педагогіки: Підручник / О.І. Власова, А.А. Марушкевич. - Київ : Знання, 2011. - 333 с.
14. Гелеш А. В. Державна система забезпечення якості вищої освіти: навчальний посібник / А. В. Гелеш. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. – 180 с.
15. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века / Б.С. Гершунский. - М. : Совершенство, 1998. - 622 с.
16. Горохівська Т. М. Методичні засади розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів фахових дисциплін технічних закладів вищої освіти: навчальний посібник / Т. М. Горохівська. – Дрогобич: Дрогобич: Посвіт, 2020. – 164 с.
17. Горохівська Т. М. Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів фахових дисциплін технічних закладів вищої освіти: монографія / Т. М. Горохівська. – Дрогобич: Дрогобич: Посвіт, 2020. – 452 с.
18. Долінська Н. В. Педагогічна підготовка викладачів в університетах США: колективна монографія / Н. В. Долінська, Ю. М. Козловський, Н. В. Муқан. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. – 160 с.
19. Дубасенюк О. А. Розвиток вищої освіти: тенденції та перспективи. Людиноцентризм як основа гуманітарної політики України: освіта, політика, економіка, культура: матеріали всеукр. конф. К.: ІОД НАПН України. 2011. С. 135–142.
20. Енциклопедія освіти: Акад. пед. наук України ; Головний ред. В.Г.Кремень. Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
21. Желанова В.В., Чернуха Н.М. Реалізація поліпарадигмальної методології у сучасній вищій освіті. Неперервна професійна освіта: теорія і практика: науково-методичний журнал; Гол ред. С.О.Сисоева. Київ: Видавництво ВП «Едельвейс», 2014. Випуск III – IV. С.17 – 22.
22. Зайченко І. В. Педагогіка: підручник для студентів вищих навч. закладів. 3-е вид. Київ: Видавництво Ліра-К., 2016. 608 с.
23. Ієвлев О. М. Професійно-педагогічна мобільність викладача: навчальний посібник / О. М. Ієвлев. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. – 136 с.
24. Козіброда Л. В. Соціалізація учнів з особливими освітніми потребами в умовах шкільного середовища: розвиток теоретико-методологічних основ (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): монографія / Л. В. Козіброда. – Ужгород: ТОВ «Рік-У», 2020. – 216 с.

25. Козловський Ю. М. Інтеграційні процеси в професійній освіті: методологія, теорія, методики: монографія / Ю. М. Козловський. – Львів: Видавництво «Львівської політехніки», 2018. – 420 с.
26. Козловський Ю. М. Методологія педагогічного дослідження: навчальний посібник / Ю. М. Козловський. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2018. – 196 с.
27. Козловський Ю. М. Педагогіка: підручник / Ю. М. Козловський, В. Л. Ортинський, Л. В. Дольнікова. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. – 372 с.
28. Козловський Ю. М. Сучасні виклики професійної освіти: колективна монографія / Ю. М. Козловський, О. О. Стечкевич, І. М. Козловська, О. Н. Якимович, Я. В. Ільчишин. – Львів: Сполом, 2018. – 440 с.
29. Муқан Н. В. Лідерство в освіті Великої Британії: порівняльно-педагогічний дискурс: колективна монографія / Н. В. Муқан, М. В. Гаврилук, І. С. Миськів, Г. В. Яремко. – Львів: Панорама, 2019. – 176 с.
30. Носкова М. В. Інтернет-технології в діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу: монографія / М. В. Носкова. – Львів: Видавництво «Левада», 2017. – 219 с.
31. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. – К.: Мілені, ум, 2006. – 344 с.
32. Сікорський П. І. Моделювання нових навчальних технологій у закладах вищої освіти: монографія / П. І. Сікорський. – Львів: Сполом, 2020. – 228 с.
33. Сікорський П. І. Освітній менеджмент: сто порад директору школи: підручник / П. І. Сікорський. – Львів: Сполом, 2018. – 453 с.
34. Сікорський П. І. Педагогічні, соціально-економічні та державотворчі погляди І. Франка: монографія / П. І. Сікорський. – Львів: ФОП Бадікова Н.О., 2017. – 80 с.
35. Сікорський П. І. Теорія і практика управління навчальним закладом: підручник / П. І. Сікорський. – Львів: «Сполом», 2019. – 405 с.
36. Стечкевич О. О. Організація уроків виробничого навчання: компетентнісний підхід: навчальний посібник / О. О. Стечкевич. – Київ: Педагогічна думка, 2013. – 128 с.
37. Швай Р. І. Методика викладання у загальноосвітньому навчальному закладі: навчальний посібник / Р. І. Швай. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. – 112 с.
38. Швай Р. І. Педагогіка творчості: підручник / Р. І. Швай. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. – 200 с.
39. Allen, I. E., & Seaman, J. (2008). Staying the Course: Online Education in the United States. Needham MA: Sloan Center for Online Education.
40. European Commission/EACEA/Eurydice, 2018. The Structure of the European Education Systems 2018/19: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
41. European Commission/EACEA/Eurydice, 2019. Digital Education at School in Europe. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
42. Havran M. Development and modernization of pedagogical and psychological sciences: experience of Poland and prospects of Ukraine. Vol. 1:

- колективна монографія / М. Havran, V. Havran, В. О. Вихрущ, С. В. Гуменюк. – Lublin: Baltija Publishing, 2017. – 336 с.
43. Knowles, M.S. (1973). The adult learner: a neglected species. Houston: Gulf.
44. Kozlovskiy Y. Education: individual and social dimensions: колективна монографія / Y. Kozlovskiy. – Lviv: Spolom, 2013. – 216 с.
45. Kryshtanovych M. Modern higher education in the context of european integration challenges: колективна монографія / М. Kryshtanovych, Н. Bushchak, V. Vyhrushch, Т. Horokhivska, О. Iyevlyev, P. Sikorskyi, I. Kolodii, N. Kolodiy, R. Shvay, N. Morska, S. Kryshtanovych, M. Gołoś, Y. Kozlovskiy, I. Kozlovska, H. Shayner, A. Vykhruhch, G. Koval. – Chełmie: Wyższa Szkoła Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej w Chełmie, 2019. – 192 с.
46. Mukan N. Modern university education: approaches, methods, and findings = Сучасна університетська освіта: підходи, методи, здобутки: колективна монографія / N. Mukan, L. Stoliarchuk, K. Martsikhiv, O. Kaminska, S. Kravets, Y. Matviiv-Lozynska, N. Zhorniak, M. Havran, O. Bahlai, Y. Zakaulova. – Lviv: Spolom, 2020. – 124 с.
47. Mukan N. Tradycyjne podejście i nowe perspektywy w nauczaniu języków obcych: колективна монографія / N. Mukan, I. Baybakova. – Gliwice, Poland: Silesian Technology University, 2018. – 194 с.
48. North American scholars of comparative education: examining the work and influence of notable 20th century comparativists: edited by Erwin H. Epstein (Oxford Studies in Comparative Education, Series editor: David Phillips), London and New York, Routledge, 2020, 204 pp.
49. OECD (2019), Education at a Glance 2019: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>
50. Staude, Edmund, «National Education Systems in the European Union» (2011). All Theses and Dissertations (ETDs). 458. <https://openscholarship.wustl.edu/etd/458>